

جمهوری اسلامی ایران
Islamic Republic of Iran
سازمان ملی استاندارد ایران

Iranian National Standardization Organization

استاندارد ملی ایران

۲۰۶۳۳

چاپ اول

1395

دارای محتوای رنگی

INSO

20633

1st.Edition

2016

صنایع دستی - پته کرمان -
ویژگی‌ها

Handicrafts-Kerman's Patteh- Specifications

ICS: 59.080

به نام خدا

آشنایی با سازمان ملی استاندارد ایران

سازمان ملی استاندارد ایران به موجب بند یک ماده ۳ قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، مصوب بهمن ماه ۱۳۷۱ تنها مرجع رسمی کشور است که وظیفه تعیین، تدوین و نشر استانداردهای ملی (رسمی) ایران را به عهده دارد.

تدوین استاندارد در حوزه‌های مختلف در کمیسیون‌های فنی مرکب از کارشناسان سازمان، صاحب نظران مراکز و مؤسسات علمی، پژوهشی، تولیدی و اقتصادی آگاه و مرتبط انجام می‌شود و کوششی همگام با مصالح ملی و با توجه به شرایط تولیدی، فناوری و تجاری است که از مشارکت آگاهانه و منصفانه صاحبان حق و نفع، شامل تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان، صادرکنندگان و واردکنندگان، مراکز علمی و تخصصی، نهادها، سازمان‌های دولتی و غیردولتی حاصل می‌شود. پیش‌نویس استانداردهای ملی ایران برای نظرخواهی به مراجع ذی‌نفع و اعضای کمیسیون‌های مربوط ارسال می‌شود و پس از دریافت نظرها و پیشنهادهای در کمیته ملی مرتبط با آن رشته طرح و در صورت تصویب، به عنوان استاندارد ملی (رسمی) ایران چاپ و منتشر می‌شود.

پیش‌نویس استانداردهایی که مؤسسات و سازمان‌های علاقه‌مند و ذی‌صلاح نیز با رعایت ضوابط تعیین شده تعیین می‌کنند در کمیته ملی طرح، بررسی و در صورت تصویب، به عنوان استاندارد ملی ایران چاپ و منتشر می‌شود. بدین ترتیب، استانداردهایی ملی تلقی می‌شود که براساس مقررات استاندارد ملی ایران شماره ۵ تدوین و در کمیته ملی استاندارد مربوط که در سازمان ملی استاندارد ایران تشکیل می‌شود به تصویب رسیده باشد.

سازمان ملی استاندارد ایران از اعضای اصلی سازمان بین‌المللی استاندارد (ISO)^۱، کمیسیون بین‌المللی الکتروتکنیک (IEC)^۲ و سازمان بین‌المللی اندازه‌شناسی قانونی (OIML)^۳ است و به عنوان تنها رابط^۴ کمیسیون کدکس غذایی (CAC)^۵ در کشور فعالیت می‌کند. در تدوین استانداردهای ملی ایران ضمن توجه به شرایط کلی و نیازمندی‌های خاص کشور، از آخرین پیشرفت‌های علمی، فنی و صنعتی جهان و استانداردهای بین‌المللی بهره‌گیری می‌شود.

سازمان ملی استاندارد ایران می‌تواند با رعایت موازین پیش‌بینی شده در قانون، برای حمایت از مصرف‌کنندگان، حفظ سلامت و ایمنی فردی و عمومی، حصول اطمینان از کیفیت محصولات و ملاحظات زیست محیطی و اقتصادی، اجرای بعضی از استانداردهای ملی ایران را برای محصولات تولیدی داخل کشور و/یا اقلام وارداتی، با تصویب شورای عالی استاندارد، اجباری کند. سازمان می‌تواند به منظور حفظ بازارهای بین‌المللی برای محصولات کشور، اجرای استاندارد کالاهای صادراتی و درجه‌بندی آن را اجباری کند. همچنین برای اطمینان بخشیدن به استفاده‌کنندگان از خدمات سازمان‌ها و مؤسسات فعال در درجه بندی آن را اجباری کند. همچنین برای اطمینان بخشیدن به استفاده‌کنندگان از خدمات سازمانها و مؤسسات فعال در زمینه مشاوره، آموزش، بازرسی، ممیزی و صدور گواهی سیستم‌های مدیریت کیفیت و مدیریت زیست محیطی، آزمایشگاه‌ها و مراکز واسنجی (کالیبراسیون) وسایل سنجش، سازمان ملی استاندارد این گونه سازمان‌ها و مؤسسات را براساس ضوابط نظام تأیید صلاحیت ایران ارزیابی می‌کند و در صورت احراز شرایط لازم، گواهینامه تأیید صلاحیت به آن‌ها اعطا و بر عملکرد آن‌ها نظارت می‌کند. ترویج دستگاه بین‌المللی یکاها، واسنجی وسایل سنجش، تعیین عیار فلزات گرانبها و انجام تحقیقات کاربردی برای ارتقای سطح استانداردهای ملی ایران از دیگر وظایف این سازمان است.

1 - International Organization for Standardization

2- International Electrotechnical Commission

3- International Organization for Legal Metrology (Organisation Internationale de Metrologie Legals)

4- Contact point

5- Codex Alimentarius Commission

کمیسیون فنی تدوین استاندارد
« صنایع دستی - پته کرمان - ویژگی ها »

سمت و / یا محل اشتغال:

اداره کل میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری استان کرمان

رئیس

فرخی، غلامرضا
(کارشناسی فقه مبانی حقوق)

دبیر

دانشکده فنی و حرفه ای دختران کرمان (حضرت فاطمه(س))

سپهری، مریم
(کارشناسی ارشد مرمت اشیاء فرهنگی)

اعضا: (اسامی به ترتیب حروف الفبا)

پژوهشگاه استاندارد

آفاقی، جمیله
(کارشناسی ارشد مهندسی نساجی)

اداره کل میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری استان کرمان

جمعه پور، جمشید
(کارشناسی حسابداری)

اداره کل میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری استان کرمان

حاج غنی، فاطمه
(کارشناسی علوم اجتماعی)

گرته زن پته

حاج ملک، حکیمه
(دیپلم طراحی دوخت)

دانشگاه علوم تحقیقات تهران

رشیدی، ابوسعید
(دکترای شیمی نساجی)

عرضه کننده پته

روشن ضمیر، حمیدرضا
(دیپلم کامپیوتر)

تولید کننده پته

روشن ضمیر، مهدی
(دیپلم نقشه کشی ساختمان)

دوزنده پته

عباس شیرازی، پروین
(کاردانی طراحی دوخت)

اداره کل استاندارد استان کرمان

کیانفر، مریم
(کارشناسی ارشد شیمی تجزیه)

اداره کل میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری استان کرمان

معینی، امینه
(کارشناسی جامعه شناسی)

دوزنده پته

مقتدر، ویدا
(دیپلم علوم انسانی)

دوزنده پته

مهدوی، عصمت
(دیپلم تجربی)

کارخانجات فاستونی آسیا

نچارمنصور، سیامک
(کارشناسی مهندسی نساجی)

دانشگاه علوم تحقیقات تهران

یزدان شناس، محمد اسماعیل
(دکترای شیمی نساجی)

دانشکده فنی و حرفه ای دختران کرمان (حضرت فاطمه(س))

یوسفی زاده، زهرا
(دکترای تکنولوژی نساجی)

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
و	پیش‌گفتار
ز	مقدمه
۱	۱ هدف و دامنه کاربرد
۱	۲ مراجع الزامی
۲	۳ اصطلاحات و تعاریف
۳	۴ ویژگی‌ها
۱۱	۵ عیوب و نواقص
۱۱	۶ نمونه برداری
۱۲	۷ بسته‌بندی
۱۲	۸ نشانه‌گذاری
۱۳	۹ راهنمای محصول
۱۴	پیوست الف (اطلاعاتی) نحوه شستشو پته
۱۵	پیوست ب (اطلاعاتی) نمونه‌هایی از پته با کاربردهای مختلف
۲۱	پیوست پ (اطلاعاتی) کتاب‌نامه

پیش‌گفتار

استاندارد "صنایع‌دستی- پته کرمان- ویژگی‌ها" که پیش‌نویس آن در کمیسیون‌های مربوط توسط اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کرمان - معاونت صنایع دستی تهیه و تدوین شده و در دویست و هفتاد و پنجمین اجلاس کمیته ملی استاندارد خدمات مورخ ۹۵/۱/۲۲ مورد تصویب قرار گرفته است. اینک به استناد بند یک ماده ۳ قانون اصلاح قوانین و مقررات موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، مصوب بهمن ماه ۱۳۷۱، به عنوان استاندارد ملی ایران منتشر می‌شود.

برای حفظ همگامی و هماهنگی با تحولات و پیشرفت‌های ملی و جهانی در زمینه صنایع، علوم و خدمات، استانداردهای ملی ایران در مواقع لزوم تجدید نظر خواهد شد و هر پیشنهادی که برای اصلاح و تکمیل این استانداردها ارائه شود، هنگام تجدید نظر در کمیسیون فنی مربوط مورد توجه قرار خواهد گرفت. بنابراین، باید همواره از آخرین تجدیدنظر استانداردهای ملی استفاده کرد.

منابع و مآخذی که برای تهیه و تدوین این استاندارد مورد استفاده قرار گرفته به شرح زیر است:

- ۱- تحقیقات و تجربیات و همچنین بررسی امکانات و مهارت‌های موجود
- ۲- انجام آزمون در آزمایشگاه کارخانجات فاستونی آسیا

مقدمه

سوزن‌دوزی هنر تزیین روی پارچه‌های ساده با بهره‌گیری از نخ‌های الوان، سوزن و با کمک دست و ذهن خلاق دوزنده می‌باشد.

فرهنگ معین پت را چنین تعریف کرده است: پشم نرمی که از بن موی بز روید و آن را بر شانه برآورند و از آن شال بافند.

پته‌دوزی زیباترین و قدیمی‌ترین سوزن‌دوزی‌های سنتی ایران است که در تاریخ گذشته فرهنگی کرمان ریشه عمیقی دارد. سفرنامه شاردن این امر را به اثبات می‌رساند که این نوع دوخت در دوره صفویه در کرمان رواج داشته و برای مصارف مختلف تولید می‌گردیده است.

پته‌دوزی نوعی رودوزی ایرانی است که از دوخت ریس‌های رنگی بر روی عریض یا شال در طرح‌های زیبایی چون بوته، سرو و ترنج پدید می‌آید و منظره‌های بدیع از گل و بوته‌های رنگین را که حاصل تلاش دست دختران و زنان زحمتکش کرمان است جلوه‌گر می‌سازد.

از مراکز مهم پته‌دوزی شهرهای کرمان می‌توان از رفسنجان، سیرجان و زرنده نام برد. پارچه پته‌دوزی شده دارای ظرافت و زیبایی خاصی است که پوشیده از سوزن‌دوزی‌های ظریف است و تنها در کنار طرح‌های دوخته شده فضای کمی از زمینه به صورت ساده باقی می‌ماند و گاهی هم تمام زمینه سوزن‌دوزی شده و گویی زمینه‌ای در کار نیست.

شکل ۱- نمونه‌ای از سوزنی پته

صنایع دستی - پته کرمان - ویژگی‌ها

۱ هدف و دامنه کاربرد

هدف از تدوین این استاندارد، تعیین ویژگی‌ها، نمونه‌برداری، بسته‌بندی و نشانه‌گذاری پته کرمان می‌باشد. این استاندارد برای انواع مختلف پته که مطابق با این استاندارد تولید می‌شود و به عنوان بقچه، سوزنی، کوسن، پشتی، پرده، جانماز، سجاده، رومیزی، روتختی، روبالشی، جلدقرآن، تابلو، جلد جعبه‌دستمال، زیرلیوانی، لباس، کیف و کفش و مورد مصرف قرار می‌گیرد، کاربرد دارد.

۲ مراجع الزامی

مدارک الزامی زیر حاوی مقرراتی است که در متن این استاندارد ملی ایران به آن ارجاع داده شده است. بدین ترتیب آن مقررات جزئی از این استاندارد محسوب می‌شود.

در صورتی که به مرجعی با ذکر تاریخ انتشار ارجاع داده شده باشد، اصلاحیه‌ها و تجدید نظرهای بعدی آن برای این استاندارد الزام‌آور نیست. در مورد مراجعی که بدون ذکر تاریخ انتشار به آنها ارجاع داده شده است، همواره آخرین تجدید نظر و اصلاحیه‌های بعدی برای این استاندارد الزام‌آور است.

استفاده از مراجع زیر برای کاربرد این استاندارد الزامی است:

- ۱-۲ استاندارد ملی ایران شماره ۲۸، اندازه‌گیری چگالی خطی (نمره) نخ به صورت کلاف - روش آزمون
- ۲-۲ استاندارد ملی ایران شماره ۲۹، روش تعیین نیرو ازدیاد طول تا حد پارگی نخ تک رشته
- ۳-۲ استاندارد ملی ایران شماره ۱۸۷، نساجی - روش تعیین ثبات رنگ در مقابل خشکسویی
- ۴-۲ استاندارد ملی ایران شماره ۲۰۴، روش تعیین ثبات رنگ کالای نساجی در مقابل مالش
- ۵-۲ استاندارد ملی ایران شماره ۲۵۰، ثبات رنگ در مقابل فشار داغ (اتو) - روش آزمون
- ۶-۲ استاندارد ملی ایران شماره ۶۸۳، پارچه‌های تاری و پودی - تعیین تعداد نخ تار و پود در واحد طول
- ۷-۲ استاندارد ملی ایران شماره ۱-۱۱۴۷، خواص کششی پارچه - بخش اول: روش اندازه‌گیری نیرو و ازدیاد طول در حداکثر نیروی اعمال شده با استفاده از روش نوار باریک
- ۸-۲ استاندارد ملی ایران شماره ۱۱۴۸، روش تعیین جرم در واحد طول و واحد سطح پارچه
- ۹-۳ استاندارد ملی ایران شماره ۴۰۸۴، روش تعیین ثبات رنگ در مقابل نور مصنوعی - لامپ قوس‌گزنون
- ۱۰-۲ استاندارد ملی ایران شماره ۶۵۱۰، منسوجات تاری و پودی - ساختار - اندازه‌گیری وزن مخصوص خطی (نمره) نخ خارج شده از پارچه

۱۱-۲ استاندارد ملی ایران شماره ۱۰۰۷۶، ثبات رنگ در برابر شستشو با صابون یا صابون و سودا- روش آزمون

۱۲-۲ استاندارد ملی ایران شماره ۱۹۹۰۲، نساجی- آزمون ترکیبات سازنده- شناسایی الیاف

۳ اصطلاحات و تعاریف

در این استاندارد، اصطلاحات و تعاریف زیر به کار می‌رود:

۱-۳

پته‌دوزی

پته‌دوزی یکی از زیباترین رودوزی‌های سنتی ایران است که تمام زمینه و گاهی قسمت اعظم زمینه با نخ‌های الوان کرکی، پشمی یا ابریشمی و به ندرت نخ گلابتون دوخته می‌شود.

۲-۳

عریض

پارچه پشمی نسبتاً ضخیمی است که به وسیله دستگاه‌های بافندگی تولید می‌شود و برای پته‌دوزی مورد مصرف قرار می‌گیرد.

۳-۳

شال

پارچه پشمی نسبتاً ضخیمی است که به وسیله دستگاه‌های بافندگی تولید می‌شود و برای پته‌دوزی مورد مصرف قرار می‌گیرد.

۴-۳

ریس

نوعی نخ پشمی ریسیده شده با دست یا به وسیله ماشین است که معمولاً در رنگ‌های زرد، نارنجی، قرمز، لاکه، سبز تیره، سبزه روشن، آبی تیره، فیروزه‌ای، مشکی و سفید و.... است که مورد استفاده پته‌دوزان قرار می‌گیرد.

۵-۳

گرته‌زنی

انتقال طرح به وسیله پودر گچ یا زغال بر روی شال پته است.

۶-۳

پتک

یکی از دوخت‌های اصلی پته می‌باشد که باید به صورت مربع کامل و دارای چهار ضلع باشد.

۷-۳

نپ

الیاف درهم تنیده یا گلوله شده در نخ یا پارچه است.

۴ ویژگی‌ها

۱-۴ ویژگی‌های نخ و شال پته

۱-۱-۴ پارچه و نخ دوخت به کار رفته در پته باید از جنس ۱۰۰٪ پشم خالص و نو باشد. (روش آزمون طبق استاندارد ملی ایران شماره ۱۹۹۰۲ می باشد).

۲-۱-۴ ثبات رنگ پارچه پشمی و نخ دوخت در برابر عوامل مختلف طبیعی، مکانیکی و شیمیایی باید مطابق با جدول ۱ باشد.

جدول ۱- ثبات رنگ نخ و پارچه پشمی در برابر عوامل مختلف طبیعی، مکانیکی و شیمیایی

ردیف	نوع آزمون	حداقل درجه تغییر رنگ	حداقل درجه لکه گذاری	روش آزمون (طبق استاندارد ملی ایران)
۱	ثبات رنگ در برابر نور	۵	-	۴۰۸۴
۲	ثبات رنگ در برابر شستشو	۴-۵	۴-۵	۱۰۰۷۶- روش A
۳	ثبات رنگ در برابر مالش خشک و مرطوب	-	۴-۵	۲۰۴
۴	ثبات رنگ در برابر خشکشویی	-	۴-۵	۱۸۷
۵	ثبات رنگ در برابر فشار اطوی خشک و مرطوب	۴-۵	۴-۵	۲۵۰

۳-۱-۴ ویژگی‌های فنی شال و نخ پته باید مطابق با جدول ۲ باشد.

یادآوری- برای انجام آزمون‌های این بند، باید از نخ و شال مورد مصرف در پته به صورت جداگانه نمونه برداری و ارسال شود.

جدول ۲- ویژگی‌های فنی شال و نخ دوخت پته

ردیف	نوع آزمون	حدود قابل قبول	روش آزمون (طبق استاندارد ملی ایران)
۱	مقاومت تا حد پارگی شال در جهت تار (kgf) مقاومت تا حد پارگی شال در جهت پود (kgf)	حداقل ۶۹ حداقل ۳۱	۱۱۴۷-۱
۲	ازدیاد طول تا حد پارگی شال در جهت تار (درصد) ازدیاد طول تا حد پارگی شال در جهت پود (درصد)	حداقل ۱۶ حداقل ۱۴	۱۱۴۷-۱
۳	نمره نخ تار شال (متریک) نمره نخ پود شال (متریک)	حداقل ۱۸/۲ حداقل ۱۸/۲	۶۵۱۰
۴	تراکم تار در یک سانتی متر شال تراکم پود در یک سانتی متر شال	حداقل ۱۶ حداقل ۱۴	۶۸۳

ادامه جدول ۲- ویژگی‌های فنی شال و نخ دوخت پته

۱۱۴۸	حداکثر ۳۱۵	وزن یک متر مربع شال (گرم)	۵
۲۸	حداقل ۱۴/۲	نمره نخ دوخت پته (متریک)	۶
۲۹	حداقل ۱۰	مقاومت نخ دوخت پته (گرم بر تکس)	۷

۲-۴ ویژگی‌های ابعاد پته

ابعاد پته معمولاً مطابق با مقادیر درج شده در جدول شماره ۳ است.

نمونه‌هایی از انواع پته در پیوست ب آورده شده است.

جدول ۳- اندازه‌های رایج انواع پته

ردیف	نوع محصول	ابعاد (برحسب سانتی‌متر)
۱	بقچه	۱۰۰×۱۰۰
۲	سوزنی	۱۰۰×۱۵۰
۳	پرده	۱۰۰×۳۰۰
۴	روتختی	۲۰۰×۳۰۰ ۲۰۰×۲۵۰
۵	جانماز	۵۰×۵۰
۶	بالشت لوله‌ای (متکا- جفت)	۲۰۰ ۲۲۵
۷	بالشت کوچک (نازبالشت- جفت)	۱۰۰×۱۵۰
۸	جلو مبلی	۵۰×۱۰۰ ۶۰×۱۰۰
۹	عسلی	۵۰×۳۵ ۳۰×۴۰
۱۰	ترنج	۶۰×۶۰ ۲۷×۲۷
۱۱	روفوری	۳۰×۳۰
۱۲	جلد قرآن	۵۰×۵۰
۱۳	کوسن	۵۰×۵۰
۱۴	جلد دستمال کاغذی	۵۰×۵۰ ۴۲×۴۲
۱۵	پشتی (جفت)	۱۰۰×۱۵۰

۳-۴ ویژگی‌های طرح و نقش پته

از طرح‌هایی که در پته مورد استفاده قرار می‌گیرد می‌توان به نقوش پیچک، ترنج، سروچه، سروی، نقوش حیوانی به‌خصوص پرندگان، نقوش هندسی، شمشه‌ای، لچک ترنجی، افشان، انواع اسلیمی و ختایی، گل‌های

شاه‌عباسی، اناری، نقوش خوشه‌ای چهاربته حاشیه‌دار و غیره اشاره نمود.

به طور کلی طرح‌های پته به دو گروه تقسیم می‌شوند:

الف) نقوش بوته‌ای: شاخ گوزن، جقه‌ای، ترمه‌ای سرابندی، خرقه‌ای، قلمکار اصفهانی، کردستانی شکسته، لچک ترنج، سندرچ، افشان، بازوبند، بته‌میری، بته‌ترمه‌ای، بته‌خرقه‌ای، بته‌بادامی، بته‌شاخ‌گوزنی، بته‌دوقلو،

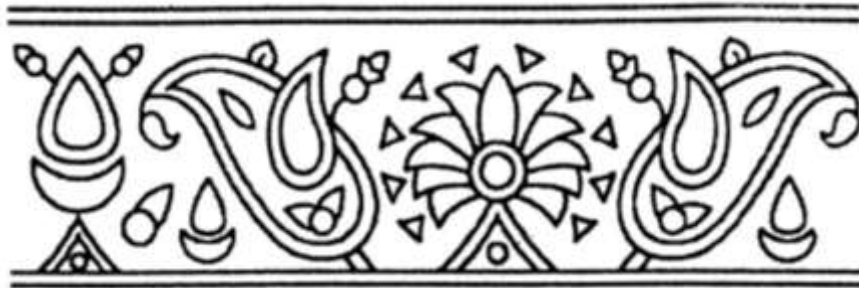
بته‌سه‌قلو، بته‌مادر و بچه، بته‌قهر و آشتی، بته‌میری شکسته، چهاربته

ب) نقوش درختی: ترنج‌دار، سروگلدانی، جانوری و پرنده‌ای (آهو، گوزن، طاووس، طوطی، بلبل)

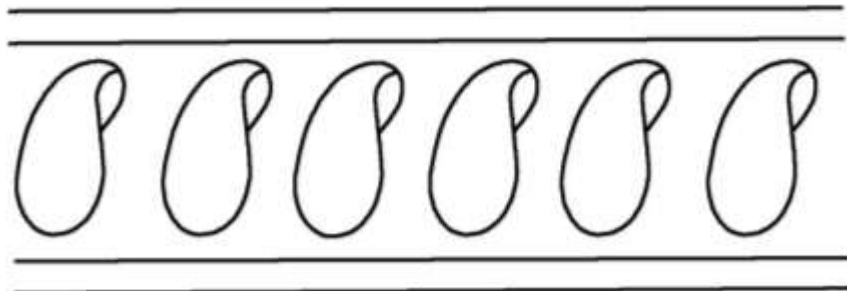
برخی از طرح‌های معروف در اینجا آورده شده است:

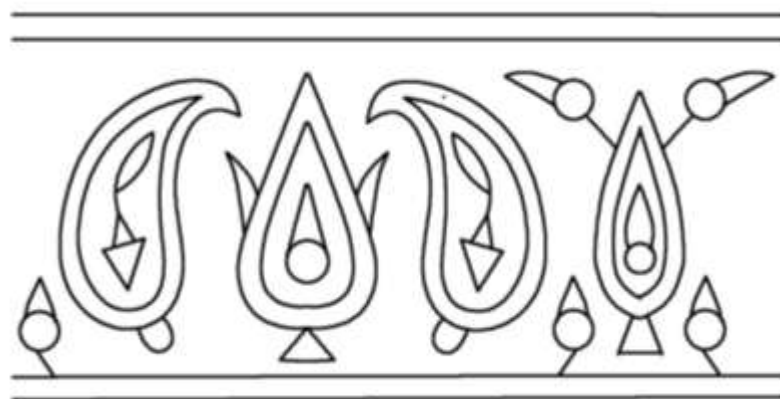
شکل ۲- حاشیه بازوبند

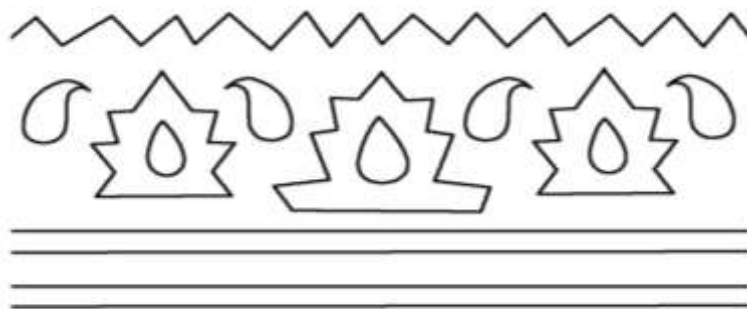
شکل ۳- حاشیه زنبق

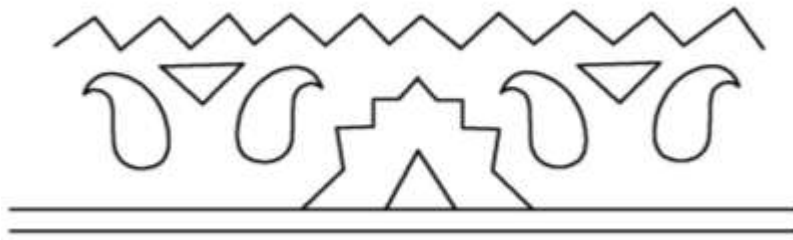
شکل ۴- حاشیه بادام ریز

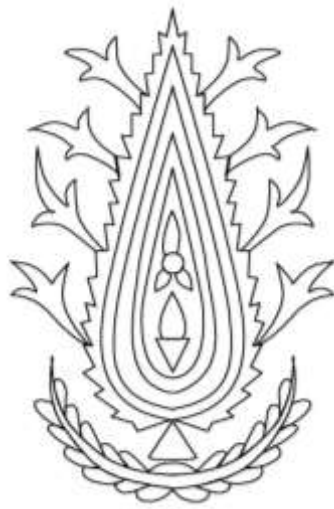
شکل ۵- چند نمونه از حاشیه قهر و آشتی

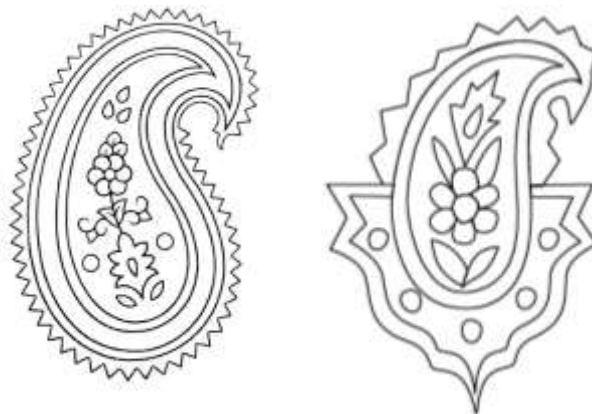
شکل ۶- حاشیه قرص یا سلسله

شکل ۷- حاشیه قرص یا سلسله کوچک (برای جانماز، کوسن، جلدقرآن)

شکل ۸- بته سرو

شکل ۹- بته جقه

شکل ۱۰- ترنج بزرگ

شکل ۱۱- ترنج کوچک

شکل ۱۲- ترنج لوزی

۴-۴ ویژگی‌های دوخت پته

۴-۴-۱ خطدوزی - دوخت خط‌های کشیده شده در شال باید تماماً خطدوزی (ساقه‌دوزی) شود. در این دوخت همه نخ‌ها باید از یک جهت دوخته شوند. اگر نخ بالا باشد در همه مواقع باید بالا و اگر پایین باشد تا انتهای دوخت باید پایین باشد. خطدوزی در عموم جاها باید از نظر اندازه و کشش نخ یکنواخت باشد. حداکثر طول شلال‌های خطدوزی باید ۰/۵ سانتی‌متر باشد.

اشکال مثلث در پته برحسب اندازه معمولاً به دو، سه یا چهار قسمت تقسیم می‌شوند.

اشکال دایره در پته بهتر است به دو الی شانزده قسمت و یک تا سه رنگ دوخت شوند.

یادآوری - ابتدا و انتهای نخ در پته گره زده نمی‌شود بلکه از چندین شلال ریز برای محکم کردن کار استفاده می‌شود.

۴-۴-۲ پتک چهار گوش - یکی از دوخت‌های اصلی پته می‌باشد. بین خطوط موازی حاشیه باریکی وجود دارد که با دوخت پتک چهار گوش پر می‌شود. هر چه پتک‌ها ریزتر در اصطلاح مثل منجوق باشند ارزش پته بیشتر است. گاهی درون پتک‌ها یک شلال کوچک زده می‌شود که به ارزش پته افزوده می‌شود. پتک‌ها باید به صورت مربع و دارای چهار ضلع باشند.

پیشنهاد می‌شود فاصله بین خطوط موازی ۰/۵ سانتی‌متر باشد و در ۱۰ سانتی‌متر، حداقل ۲۵ پتک زده شود.

۴-۴-۳ دوردوزی پتک چهار گوش (رودوزی) - در پته‌های رنگ روشن که زمینه شال مشخص است، باید این دوخت انجام شود.

شکل ۱۳- نمونه‌ای از دوردوزی پتک

۴-۴-۴ گلدوزی - برای پرکردن گلبرگ‌ها در گل‌ها و برگ‌ها معمولاً به صورت یک رنگ، پتک بلند (بخیه رُمانی) کنار هم دوخت می‌شود.

اشکال دایره و مثلث باید با پُردوزی ساده (ساتن‌دوزی، لُکودوزی در اصطلاح کرمان) که حالت برجسته ایجاد می‌کند پر شوند.

یادآوری - می‌توان از رنگ مکمل و سایه هم در طرف دیگر یا نصفه گل و برگ استفاده کرد.

شکل ۱۴- نمونه‌ای از گلدوزی پته

۴-۴-۵ پتک دراز (چهارسوزنه) و متن‌دوزی- زمینه خالی دور نقوش پته باید پتک بلند چهارسوزنه با فاصله یک نخ با پتک دراز چهارسوزنه بعدی دوخت شود. فواصل خالی بین پتک‌های بلند چهارسوزنه باید با رنگ دیگری رودوزی (دوردوزی) شود.

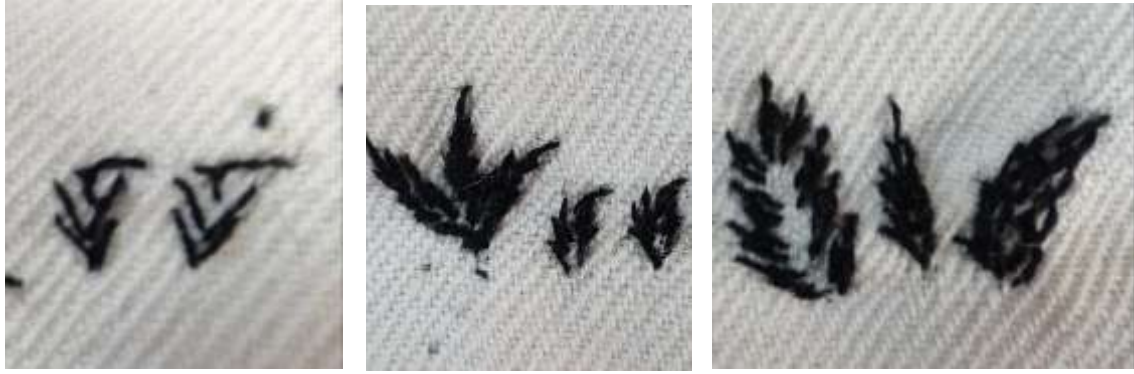
توصیه می‌شود، متن‌دوزی پته به نحوی باشد که زمینه یا شال پته مشخص نباشد. در روش سنتی، پتک‌های دراز به صورت نامنظم یعنی در جهت‌های مختلف بالا و پایین زده می‌شوند. گاهی درون پتک‌های دراز چهارسوزنه یک شلال ریز زده می‌شود که به نگین‌دوزی معروف است.

شکل ۱۵- نمونه‌ای از متن‌دوزی پته

۴-۴-۶ برگ‌دوزی^۱ - آخرین و مهمترین دوخت پته می‌باشد که در ایجاد زیبایی، ارزش هنری و اقتصادی پته، تاثیر به‌سزایی دارد. برگ‌دوزی متناسب با جایگاه نقوش می‌تواند در اشکال و اندازه‌های مختلف دوخت شود. انواع رایج برگ‌دوزی شامل شلال مورب (یک‌سوزنه، دوسوزنه، سه‌سوزنه، پنج‌سوزنه، هفت‌سوزنه و نه‌سوزنه)، درختچه‌ها (شویدی تک، شویدی دوبر، پامرغی، سروی، سرخم (خمیده)، پامرغی، قویی، ریزان) و برگ چهارسوزنه دنداندار و مثلثی می‌باشد. باید درون خطوط زیگزاگ (هفت و هشت مانند) برگ زده شود. یادآوری- پته‌دوزی باید با نخ پشمی بر روی شال پشمی به صورت دستی تولید گردد.

1 - Leaf sewing

شکل ۱۶- نمونه‌هایی از انواع برگ‌دوزی

۵ عیوب و نواقص

پته باید فاقد عیوب به شرح زیر باشد:

- وجود سرکجی در پته
 - نایکنواختی ابعادی در طرح و نقش‌های همسان
 - مشهود بودن خطوط گرته
 - عدم هماهنگی رنگ، طرح و اندازه
 - عدم استفاده از نقوش اصیل پته
 - زدگی یا پارگی در پته
 - عدم دوخت کوک ریز دور شال پته و یا عدم ریشه کردن آن
- یادآوری- برای جلوگیری از آسیب به پته، بر حسب کاربرد آن، بهتر است کناره‌های کار ریشه شود و یا با نخ‌های دوخت پته، کوک ریز زده شود.

۶ نمونه‌برداری

نمونه‌های مورد آزمون باید نشان‌دهنده واقعی خواص کالا بوده و به‌طور تصادفی انتخاب گردد.

۷ بسته بندی

بهتر است بسته بندی محصولات سوزن دوزی پته به صورت زیر باشد:

محصول سوزن دوزی شده در بسته‌های غیر قابل نفوذ و ترجیحاً از جنس مواد طبیعی، (که علاوه بر هماهنگی با محصول ساخته دست، با محیط زیست نیز سازگاری داشته باشد). مانند کاغذ، پارچه و غیره بسته‌بندی شود به نحوی که هیچ آسیبی به محصول وارد نشود و کالا را از تغییرات فیزیکی و شیمیایی محافظت نماید.

بسته‌بندی باید از لحاظ ابعاد متناسب با ابعاد کالا باشد و کالا را نسبت به نفوذ رطوبت، گردوغبار و مانند آن محافظت نماید.

۸ نشانه‌گذاری

۱-۸ نشانه‌گذاری بر روی محصول

نشانه‌گذاری محصول تولید شده پته باید برای مصارف داخلی به دو زبان فارسی و انگلیسی یا به زبان مورد توافق طرفین ذینفع به صورت خوانا، با اندازه مناسب که شامل موارد زیر است بر روی برجستگی به گونه‌ای که آسیبی به محصول نرسد، بر پشت کالا الصاق شود.

ذکر عبارت "پته کرمان"

ذکر عبارت "محصول ایران"

جنس و نوع کالا

ابعاد کالا بر حسب سانتی‌متر

ذکر نام شهر، شهرستان یا روستای محل تولید و سال تولید پته

نام طرح یا نقش

نام یا نشان تولیدکننده

۲-۸ نشانه‌گذاری بر روی بسته‌بندی

نشانه‌گذاری به شرح زیر باید بر روی بسته‌بندی محصول تولید شده به دو زبان فارسی و انگلیسی یا به زبان مورد توافق طرفین ذینفع به صورت خوانا و با اندازه و رنگ مناسب درج شود:

عبارت "محصول ایران"

عبارت "پته کرمان"

نام و نشانی دقیق صادرکننده

جنس و نوع و ابعاد کالا

نشانه‌های اضافی مورد نیاز، طبق توافق خریدار و فروشنده

۹ راهنمای محصول

یک راهنمای محصول به زبان فارسی و انگلیسی که حاوی اطلاعات ضروری مورد نیاز مصرف کننده مانند روش نگهداری، شستشو و... است باید همراه با محصول ارائه شود.

یادآوری- نمونه‌ای از روش شستشو که می‌تواند در راهنمای محصول درج شود، در پیوست الف آورده شده است.

پیوست الف

(اطلاعاتی)

نحوه شستشوی پته

الف) شستشو:

برای شستن پته، از آب سرد و صابون با قلیایی کم استفاده کنید. چون مواد قلیایی، پشم را از بین می‌برد و در ضمن باعث نمدی شدن آن می‌شود.

بعد از این که مدتی در این محلول خیس خورد، کمی آن را چنگ زده و سپس چندین بار آب بکشید تا آب آبکشی کاملاً زلال شود. آن را داخل سبد گذاشته، تا آب اضافی آن خارج شود. سپس پارچه را در میان یک حوله لوله نموده تا آب اضافی آن گرفته شود. بعد از آن، پته را در سایه روی سطح صافی در هوای آزاد قرار داده تا کاملاً خشک شود.

یادآوری ۱- مدت زمان شستشو پته باید کوتاه باشد و مرحله آگیری پته باید سریع انجام شود و نهایتاً پته باید کاملاً خشک شود.

یادآوری ۲- پته خیس شده را هرگز نباید روی بند، پهن کرد چون باعث کش آمدن و تغییر ابعاد آن می‌شود.

یادآوری ۳- زمانی که از ثبات رنگ پارچه و نخ کار شده اطلاعی ندارید، یک تکه پارچه پنبه‌ای سفید رنگ (که قبلاً مرطوب شده است) را به آرامی به پشت پارچه و دوخت می‌کشیم. رنگ شال و نخ دوخت در صورتی ثابت است که پارچه سفید، رنگی نشود. در این صورت می‌توانید طبق روش فوق شستشو را انجام دهید.

در انتها پته با اتو بخار به طریق زیر، اتو می‌شود:

طرف کارسوزن دوزی شده را روی یک سطح نرم و صاف قرار داده (به طوری که پشت پته، رو قرار گیرد) سپس یک تکه پارچه نخی سفید را مرطوب کرده، به پشت کار انداخته بعد با اتو کاملاً پرس می‌کنیم و یا این که پته را در حالتی که کمی مرطوب است از پشت اتو کنید.

بعد از اتو چند دقیقه آن را در هوای آزاد قرار داده تا کاملاً خشک شود.

یادآوری- برای اتو کردن هرگز نباید قسمت رویی کار را اتو کنید.

در گذشته پس از دوخت، پته را با آب سرد شسته و با اسلوب خاصی که به نورد کردن معروف است خشک می‌کردند. به این صورت که پس از شستن پته نخ‌های ضخیمی را از عرض شال به صورت زیگزاگ عبور داده و دور چوب قطوری می‌پیچند و همراه با کشیدن طرف مقابل چوب را به آرامی چرخانده، پته را به دور چوب مذکور لوله می‌کردند تا به این وسیله آثار ناهمواری و چروکیدگی از بین برود. ولی امروزه عمل صاف کردن پته با اتو یا به وسیله خشکشویی‌ها انجام می‌پذیرد.

پیوست ب

(اطلاعاتی)

نمونه‌هایی از پته با کاربردهای مختلف

شکل ۱۷- نمونه‌هایی از سوزنی پته به عنوان رومیزی

شکل ۱۸- نمونه‌هایی از بقچه پته

شکل ۱۹- نمونه‌ای از پته به عنوان روتختی، بالشت و متکا

شکل ۲۰- نمونه‌ای از پشتی پته

شکل ۲۱- نمونه‌ای از جانماز پته

شکل ۲۲- نمونه‌ای از پرده پته

شکل ۲۳- نمونه‌ای از تابلو پته

شکل ۲۴- نمونه‌ای از کوسن پته

شکل ۲۵- نمونه‌هایی از کیف پته

شکل ۲۶- نمونه‌ای از کیف و کفش پته

پیوست پ

(اطلاعاتی)

کتاب‌نامه

- ۱- حاجی شریفی، محسن. ساسان‌نژاد، جواد، خصوصیات الیاف نساجی، تهران: نشر دانشگاهی، ۱۳۶۳
- ۲- توانایی، حسین. فیزیک الیاف، اصفهان: نشر ارکان، ۱۳۷۶
- ۳- جهانشاهی افشار، ویکتوریا. فرآیند و روش‌های رنگرزی الیاف با مواد طبیعی، تهران: نشر دانشگاه هنر، ۱۳۷۵
- ۴- منتخب، صبا. نگرشی در روند سوزن دوزی‌های سنتی ایران از ۸۰۰۰ سال قبل از میلاد تا امروز، تهران: نشر صبا، ۱۳۷۰
- ۵- تهامی، مریم. تاریخچه و آموزش پته‌دوزی، تهران: نشر کلهر، ۱۳۸۷